

نقش مدیریت امام خامنه‌ای (مدظله) در بیداری اسلامی

مراد گودرزی

چکیده

جهان اسلام از ابتدا تاکنون صعود و نزول‌هایی را پشت سر گذاشته که محققان برای آن علل و عواملی را ذکر کرده‌اند. در چند قرن اخیر نیز با هجوم استعمار و استبداد داخلی، بار دیگر یک نزول تجربه شد، که پس از چندی، مصلحان و متفکران در پی چاره‌جویی برآمدند تا بار دیگر عزت و عظمت را به اسلام و مسلمین برگردانند؛ مصلحانی که با تعالیم اسلام و گذشته پرافتخار مسلمانان آشنایی داشتند و تنها راه نجات را در «احیای هویت اسلامی» و «بازگشت به اسلام» دیدند و جریان بیدارگرانه‌ای را به راه انداختند. این جریان در کشورهای اهل سنت بیشتر یک حرکت سیاسی بوده که فرازها و نشیب‌هایی را در برداشته و البته متفکران بزرگی همچون: سیدجمال الدین اسدآبادی، آیت‌الله میرزای شیرازی، آیت‌الله بروجردی، عبده، اقبال لاهوری، سید قطب و حسن البناء، پرچمدار راستین آن بودند که با بررسی علل انحطاط و ارائه راه‌حل‌هایی به قوام جنبش افزودند.

هرچند طی چند دهه گذشته گروه‌های افراطی مانند وهابیت و طالبان تلاش کرده‌اند بر موج سوار شوند و با تفرقه و اختلاف‌اندازی، در پی به انحراف کشاندن جریان باشند.

بیداری اسلامی در ایران، به عنوان مهد تشیع، از جنگ‌های ایران و روس شروع شد، که ایرانیان از ضعف داخلی و پیشرفت غرب اطلاع پیدا کردند و سعی در احیای هویت اسلامی و ملی نمودند، که با همیاری مردم و علما این روند ادامه یافت و سیر تکاملی را در ماجرای قتل گریبایدوف، قیام تنباکو، مشروطه، نهضت نفت، قیام ۱۵ خرداد و انقلاب اسلامی طی کرد.

با پیروزی انقلاب اسلامی که نقطه عطف این مسیر بود، مرحله جدید تأسیس نظام سیاسی و تلاش برای اجرای احکام فردی و اجتماعی اسلام آغاز شد که بیدارگری رهبر و معمار انقلاب، امام خمینی (ره) در تکوین و تداوم این ثمره درخشان، محوری و اساسی است. پس از ایشان با رهبری و مدیریت امام خامنه‌ای (مدظله)، جریان بیداری اسلامی عمیق‌تر شد و ایشان با حفظ دستاوردها و ارائه و پیگیری طرح‌هایی مانند نهضت نرم‌افزاری و تولید علم، گام به سوی احیای تمدن اسلامی برداشته‌اند تا زمینه‌ای برای حکومت عدل جهانی و ظهور برترین بیدارگر بشریت، حضرت ولی عصر (عج) شود.

از نظر ایشان بیداری اسلامی واقعیت انکارناپذیری است که به صورت یک فرایند و نه پروژه در ذهن، دل و ایمان مسلمانان در غلیان است که طی قرون «احساس تحقیرشدگی» نموده است و این ناشی از گذشته و در اثر سلطه استعمار غرب بر جوامع اسلامی ایجاد شده است.

کلیدواژه‌ها: بیداری اسلامی، انقلاب اسلامی، احیای هویت اسلامی، تمدن اسلامی، احساس تحقیرشدگی، امام خامنه‌ای (مدظله)

(۱) مقدمه

بیداری اسلامی جریانی است که ملت‌های مختلف مسلمان می‌توانند به دنبال آن، به بازسازی شخصیت و هویت عزتمندانه و شرافتمندانه خود بپردازند. این عنوان تا آنجا می‌تواند مهم و گسترده به شمار آید که قرن معاصر را می‌توان «دوران بیداری اسلامی» نامید (مقام معظم رهبری، ۱۳۶۹/۱۲/۲۲).

ظهور و گسترش بیداری اسلامی در کشورهای عربی را شاید بتوان برجسته‌ترین ویژگی حیات سیاسی مسلمانان در سراسر قرن بیستم قلمداد نمود.

به عبارت بهتر، این پدیده را می‌توان به میزان زیادی بازنمودِ ساختارها، چالش‌ها، فرصت‌ها، سؤالات و پاسخ‌های تعیین‌کننده‌ای دانست که در مجموع، تجربه تاریخی مشترک جوامع اسلامی قرن بیستم را شکل داده است.

امام خامنه‌ای^(مدظله) در جایگاه رهبری انقلاب اسلامی و ولایت فقیه و دوران ریاست جمهوری و حتی قبل از انقلاب اسلامی، در مسیر حرکت بیداری اسلامی و هموار کردن، تبیین و رشد این راه، مطالب اساسی و نکات مهمی را ابراز و ارائه نموده‌اند.

توجه به بیداری اسلامی در شبه قاره هند نیز در کتاب «مسلمانان در جهت آزادی هندوستان» نمونه دیگری از این دغدغه معظم‌له در یک دهه قبل از پیروزی انقلاب اسلامی است.

امام خامنه‌ای^(مدظله)، خصوصیات و ویژگی‌های زیادی، برای بیداری اسلامی ابراز و ارائه نموده‌اند. تبیین و شرح و بسط آنها راه‌گشای نخبگان و فعالان در این امر خواهد بود. یکی از آن ویژگی‌ها تأکید معظم‌له به نقش مردم در نهضت بیداری است.

ایشان حتی در دهه چهل نیز به این نکته تأکید داشته و در مقدمه کتاب آینده در قلمرو اسلام نوشته سیدقطب، گرایش عمومی طبقات، به ویژه نسل جوان، به مسائل مذهبی، و علاقه به فراگرفتن این مسائل و تحلیل و تحقیق بیشتر را نویدبخش پیام خوش در بیداری مسلمین می‌داند. این امر نشانگر آن است که طرح نظریه بیداری توده‌ها از جانب ایشان ریشه در یک نظریه عمیق علم دارد که با توجه به نشانه‌هایش آن را پیش‌بینی کرده است (حسین شازلی ابراهیم و سیدقطب، ۱۳۴۵).

اصلاح‌گری دنیای اسلامی در سایه مکتب تشیع نه به راه تجددخواهی افراطی و سکولاریسم و نه به نقطه مقابل آن (قشری‌گری و سلفی‌گری) می‌رود. این اعتدال و تکامل بیداری اسلامی که نقطه ثقل آن از «خلافت» به «ولایت» منتقل شده ابعاد وسیعی در بر داشته و با انقلاب اسلامی ایران آغاز شده و افق‌های جدیدی فراروی مسلمانان آزاده جهان گشوده است (النمر عید المنعم، ۱۳۴۷).

موج جدید بیداری اسلامی لایه‌های عمیق‌تر تفکر و تمدن غربی را نشانه گرفته و در هر لایه و سطحی که وارد می‌شود، به دلیل ماهیت تمدنی و تکاملی و فرهنگی‌اش به همان میزان تأثیرگذار است (مقام معظم رهبری، اندیشه‌های سیاسی نظریه بیداری اسلامی، ۱۳۹۱).

با نگاهی همه‌جانبه به چشم‌اندازهای آینده امت اسلامی باید بدانیم که این چشم‌اندازهای آینده، در گرو بیداری اسلامی معاصر و توسعه و رشد تمدنی آن می‌باشد. برای روشن شدن حق از باطل، و کفر از ایمان، آیا ندیدی چگونه خداوند مثالی زده برای کلمه پاکیزه، پس آن را به درخت پاکیزه تشبیه کرده است که در حال نمو است. از نظر سایه، میوه و بو پاکیزه است. ریشه محکم دارد و شاخه‌هایش در آسمان است و از هوای صاف تنفس می‌کند و میوه خود را در هر فصل و هر زمان می‌دهد؛ زیرا اعمال صالح همواره آثار نیکویی به دنبال دارد که صاحبش به اذن پروردگار از آن بهره‌مند می‌شود.

بیداری اسلامی، بسان درختی پاک، ریشه‌ای استوار یافته است و شاخسار آن همچنان بر افراشته‌تر می‌شود و هر آن ثمر می‌دهد (شفیعی دستجردی، ۱۳۹۱). امروزه بیداری اسلامی با معنویتی که انقلاب اسلامی آغازگر آن بود، توانسته است خود را از تمدن غرب خارج کرده و در افقی متفاوت از عالم مدرنیته مطرح نماید (سازمان اوقاف و امور خیریه، از بیانات امام خامنه‌ای^(مدظله)، ص ۱۱).

آنچه از این تحقیق یافت می‌شود، ضرورت الگوپذیری کشورهای اسلامی از نظریه حضرت امام خامنه‌ای^(مدظله) در سیستم حکومتی و توجه به خواست‌های مردمی است که در نهایت موجب اتحاد و وحدت هرچه بیشتر امت اسلامی خواهد شد (رحمتی ابوالفضل، مقاله انقلاب اسلامی و گسترش بیداری اسلامی در مجامع فکری جهان اسلام).

بیداری اسلامی، اگرچه از زمینه‌ها و عوامل متعدد ناشی می‌شود، ولی بدون تردید کانون بیداری اسلامی و تأثیرگذارترین منشأ و منبع در این بیداری، اندیشه‌های امام خمینی^(ره) و محصول گرانقدر او، انقلاب اسلامی، است (یعقوبی عبدالرسول، مقاله: بازتاب «بنیادهای نظری» و «فلسفه سیاسی» امام^(ره) در «اندیشه بیداری اسلامی» از حوزه علمیه قم، ص ۱).

۲) بیان مسأله

تجربه باارزش انقلاب اسلامی ایران به عنوان یک انقلاب فرهنگی و تأثیرگذار بر پیدایش بیداری اسلامی، این سؤال را مطرح می‌کند که چه دیدگاه مدیریتی حاکم بر انقلاب اسلامی است که توانسته موجب بیداری اسلامی در کشورهای عربی شود.

تأثیر و بازتاب مدیریت امام خامنه‌ای^(مدظله) در کشورهای اسلامی باید به طور وسیع، عمیق و دقیق روشن شود که این امری بسیار مهم و پرزحمت است. رسالت این پژوهش آن است که با توجه به مقدمات و محدودیت‌هایش، چارچوبی

تئوریک برای بررسی تأثیر مدیریت امام خامنه‌ای (مدظله) در کشورهای اسلامی به دست آید.

متغیر مستقل این پژوهش، مدیریت امام خامنه‌ای (مدظله) است که ظرف مکانی، جمعیتی و زمانی یعنی حدود یک میلیون و ششصد و چهل هزار کیلومتر و ده‌ها میلیون جمعیت نفوس است. ظرف زمانی آن از یک سو به درازای تاریخ ایران و اسلام بوده و از سوی دیگر، حداقل دو قرن از تولد آن می‌گذرد. اما متغیر وابسته بیداری اسلامی بوده که در بر گیرنده کشورهای اسلامی و هرکجا که ندای لا اله الا الله سر داده شود را شامل می‌شود.

۳) تأثیرپذیری مردم کشورهای اسلامی از مدیریت امام خامنه‌ای (مدظله) در بیداری اسلامی

در میان رهبران سیاسی و رهبران دینی، مدیریت و رهبری امام خامنه‌ای (مدظله) از ویژگی‌های خاصی برخوردار است. به گونه‌ای که می‌توان سبک و الگوپذیری رهبری ایشان را از مواردی دانست که تأمل نظری در آن دارای اهمیت خاصی است. بخشی از ابعاد گوناگون و چند سطحی در مدیریت دینی، سیاسی امام خامنه‌ای (مدظله) بهره‌گیری ایشان از راهبرد «مدیریت نمادساز و الهی» است.

بسیاری از رهبران جهان اسلام از مدیریت امام خامنه‌ای (مدظله) که بر گرفته از دستورهای الهی و ائمه معصومین است، در تحولات و انقلاب کشور مطبوع خود و منطقه از جمله بیداری اسلامی الگوبرداری می‌نمایند.

بیداری اسلامی، واقعه‌ای انسانی است که با مشارکت مسلمانان رقم خورده است. در این میان راهبرد مدیریت امام خامنه‌ای (مدظله) در جریان بیداری اسلامی در جامعه و منطقه، تمرکز خود را در واقعیت بخشی به پدیده‌های به وجود آمده در حرکت‌ها و جنبش‌های بیداری اسلامی، به چند امر اهتمام داشته و از طریق آنها

برای طراحی، نسبت به واقعیت‌ها در ماجرای بیداری اسلامی اقدام نموده است. این امورات عبارتند از:

- (۱) اهداف بیداری اسلامی؛
- (۲) شناسایی و تبیین نمادهای ارزشی در بیداری اسلامی؛
- (۳) ترسیم فرایند مدیریت، در روند بیداری اسلامی؛
- (۴) وضعیت‌شناسی و آسیب‌شناسی رایج در بیداری اسلامی؛
- (۵) مرزآفرینی میان نمادهای ارزشی از نمادهای غیر ارزشی و ضد ارزشی، و اتخاذ راهبرد مدیریت نمادسازی از جانب امام خامنه‌ای^(مدظله) که مقتضی آن بوده است.

یکی از دلایل مهم استقامت ایران در مقابل مسائلی که در نگاه دیگران بحران تلقی می‌شود، مدیریت کارساز و نمادساز امام خامنه‌ای^(مدظله) است که باعث رفع مشکلات و موجب ثبات می‌شود.

(۴) نقش امام خامنه‌ای^(مدظله) در پیش‌برد نهضت‌های بیداری اسلامی

یکی از نقش‌های امام خامنه‌ای^(مدظله)، در پیش‌برد نهضت‌های بیداری اسلامی اخیر، رهنمودهای جامع و سودمندی است که ایشان در مورد این نهضت‌ها داشته‌اند که عمل به آنها از یک سو سبب افزایش بصیرت نسبت به خطرات و انحرافات فرا روی این نهضت‌ها شده و از سوی دیگر موجب تقویت روند رو به رشد و دستاوردهای این نهضت‌ها گردیده است.

امام خامنه‌ای^(مدظله)، درباره استکبارستیزی می‌فرمایند:

«ما به تمام جهان تجربه‌هایمان را صادر می‌کنیم و نتیجه مبارزه و دفاع با مستکبران را بدون کوچک‌ترین چشم‌داشتی به مبارزان راه حق انتقال می‌دهیم و مسلماً محصول صدور این تجربه‌ها جز شکوفه‌های پیروزی و استقلال و پیاده شدن احکام اسلامی برای ملت‌های دربند نیست».

از دیگر نقش‌های امام خامنه‌ای (مدظله)، نسبت به تحولات و نهضت‌های بیداری اسلامی که دارای ابعاد و ویژگی‌های خاصی می‌باشند عبارتند از:

الف) امام خامنه‌ای (مدظله)، یک مرجع و مجتهد شیعه هستند و نیز رهبر نظام جمهوری اسلامی. پس به مسائل دنیای اسلام از دیدگاه یک اسلام‌شناس کاملاً مسلط هستند. همچنین با توجه به این‌که بیداری اسلامی امروز در انقلاب اسلامی به عنوان یک الگو خلاصه می‌شود و انقلاب اسلامی نیز الهام‌گرفته از مکتب اهل بیت علیهم‌السلام است، باز هم امام خامنه‌ای در میان رهبران دنیای اسلام به دلیل تخصصشان در مذهب و فقه تشیع بهتر می‌توانند نظریه‌پردازی کنند.

ج) بیداری اسلامی امام خامنه‌ای (مدظله)، سرلوحه‌ای مناسب برای وحدت اسلامی است و به عنوان منشور مبارزاتی و وحدت‌بخش جهان اسلام تلقی می‌شود. با توجه به این‌که معظم‌له رهبر جمهوری اسلامی هستند، می‌توانند این ظرفیت‌ها و توانمندی‌های معنوی، فکری، اعتقادی و تمدنی را به عنوان یک دورنما و یک پیامد برای بیداری اسلامی مطرح کنند.

د) نظریه بیداری اسلامی امام خامنه‌ای (مدظله)، از مبارزه با غرب در ابعاد نظامی شروع می‌شود و به مبارزه با وابستگان غرب در رژیم‌های سیاسی می‌رسد.

۵) نقش انقلاب اسلامی ایران در شکل‌گیری بیداری اسلامی در کشورهای اسلامی

با توجه به نقش جنبش‌های جهان اسلام در زمینه‌سازی و ریشه‌های انقلاب اسلامی ایران، تأثیر این انقلاب بر کشورهای اسلامی، تسهیل و تشدید شده است؛ زیرا مسلمانان همه بلاد از یک سو رنگ و بویی از جنبش‌های قبلی خود در آن دیده‌اند و با آن احساس نزدیکی و آشنایی می‌کنند و از سوی دیگر چون این انقلاب، شکل و ماهیتی اسلامی داشته که از عقبه ۱۴۰۰ ساله اسلام تغذیه شده، بنابراین انعکاس و طنین آن در کل بلاد اسلام آشنا و مطلوب بوده است. بعد از انقلاب اسلامی ایران، عزت و عظمت این ملت در چشم ملت‌های جهان، تأثیرش

در قضایای منطقه، دشمنان را مبهوت کرده است. امروز، دشمنان به اقرار و اعتراف وادار شده‌اند و بسیاری از سایت‌های خبری دائم از نفوذ ایران، از تسلط ایران، از حضور ایران در قضایای منطقه و ... سخن می‌گویند.

انقلاب اسلامی ایران به عنوان نقطه آغاز و خیزش بیداری اسلامی در نیمه دوم قرن بیستم، شروع دوره جدیدی از ظهور اسلام با رویکرد سیاسی را برای جهان اسلام نوید داده و پیروزی برجسته‌ترین حرکت اسلامی در این دوره، سایر حرکت‌های اسلامی در جهان اسلام را به تکاپو واداشته است.

ذکر این نکته ضروری است که میزان تأثیرگذاری انقلاب اسلامی بر همه جوامع اسلامی یکسان و یکنواخت نبوده، بلکه با توجه به اوضاع خاص هر منطقه و قرابت‌های فکری، فرهنگی و جغرافیایی، درجه تأثیرگذاری آن متفاوت بوده است و هر اندازه که ملت ایران در نیل به اهداف انقلابی خود با ملت‌های دیگر وجه اشتراک داشته‌اند، به همان نسبت استقبال از این انقلاب گسترده‌تر بوده است.

امام خامنه‌ای^(مدظله)، با عنایت به آنچه در عرصه عمل پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران در منطقه رخ داده است، نقش پیروزی انقلاب اسلامی را عاملی هویت‌بخش برای جامعه اسلامی قلمداد می‌کنند.

قیام و حرکت اسلامی در ایران، امت اسلامی را به هیجان آورد و به آنها اعتماد به نفس بخشید. با انقلاب اسلامی ایران ندای احیای هویت اسلامی از سوی امام^(ره) روز به روز تنومندتر شد و شاخ و برگ‌هایش اقصای نقاط جهان را فرا گرفت.

۶) اهمیت و ضرورت تحقیق

با توجه به تحولات جدیدی که در جهان اسلام رخ داده، به تبع آن نیز بیداری اسلامی رو به گسترش است. به نظر می‌رسد در این راستا بررسی دیدگاه متفکران معاصر به ویژه امام خامنه‌ای^(مدظله) به عنوان یکی از متفکران برجسته که عملاً نیز

سکان رهبری یک کشور قدرتمند اسلامی را در منطقه بر عهده دارند، حائز اهمیت است. امروزه مسلمانان عالم در همه نقاط جهان، چه در کشورهای مسلمان و چه در نقاطی که در اقلیت قرار دارند احساس گرایش به اسلام و احساس بازیابی هویت اسلامی خودشان را می‌کنند. روشنفکران دنیای اسلام دل‌زده از سوسیالیسم و مکاتب غربی هستند، به سمت اسلام گرایش پیدا کرده‌اند و علاج دردهای بشریت را از اسلام می‌طلبند و استفتا می‌کنند.

اکنون دل‌های امت مسلمان نسبت به اسلام گرایش بی‌سابقه‌ای در طول قرن‌های متمادی پیدا کرده است و افق دید جوانان دنیای اسلام و نگاه آنها به سوی اسلام است (صحیفه نور، ج، ۱۸، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران: ۱۳۶۱)؛ این بیداری اسلامی در نتیجه صدور معنوی انقلاب اسلامی در جهان اسلام به خصوص کشورهای عربی به طور علنی و آشکار در سطوح مختلف، ظهور و بروز یافته است (از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در دیدار با معلمان و کارگران نظام، ۱۳۸۲/۲/۱۰). پس ضروری است تا آحاد امت‌ها، توده‌های مردم به خصوص جوانان و نخبگان ابعاد و زوایای این بیداری را به درستی بشناسند (از پیام هایامام خامنه‌ای (مدظله)، خطاب به حجاج بیت الله الحرام، ۱۳۸۰/۱۲/۱۴).

«امروز، نخبگان سیاسی و فکری، اندیشمندان مسلمان، در دنیای اسلام، وظیفه سنگینی بر عهده دارند، تا پیام آزادی‌بخش اسلام را هرچه رساتر و شیواتر به گوش و دل آحاد مردم، برسانند و هویت اسلامی ملت‌های مسلمان را به درستی تبیین کنند» (از پیام های امام خامنه‌ای (مدظله)، در دیدار با حجاج بیت الله الحرام، ۱۳۸۲/۱۱/۸).

گسترش امواج انقلاب اسلامی ایران به کشورهای عربی و منطقه شمال آفریقا و بررسی دیدگاه مدیریتی امام خامنه‌ای (مدظله)، می‌تواند این ملت‌ها را به شناخت فرهنگ بیداری اسلامی رهنمود کند.

۷) هدف از این تحقیق

هدف اصلی این تحقیق شناخت مؤلفه‌ها، ریشه‌ها، شاخص‌ها، زمینه‌ها، ویژگی‌ها، سطوح و عوامل دستیابی به دیدگاه مدیریتی امام خامنه‌ای^(مدظله) درباره مسائل بیداری اسلامی و چگونگی تأثیرگذاری بر ملت‌های مسلمان و شکل‌گیری آن در منطقه است.

با توجه به جدید بودن و اهمیت داشتن موضوع تحقیق، امید است مورد توجه اندیشمندان، پژوهشگران و علاقه‌مندان به مطالعه در خصوص مسائل بیداری اسلامی در منطقه قرار گیرد.

۸) یافته‌های تحقیق

۸-۱) به کار بردن لفظ بیداری اسلامی در کلام امام خامنه‌ای^(مدظله)

نگاه امام خامنه‌ای^(مدظله)، به رویدادهای اخیر منطقه، نه فقط به مثابه یک رخداد واحد نیست، بلکه به عنوان قطعه‌ای از یک پازل بوده که در مسیری از جهان و تاریخ عالم، قابل تفسیر و تعلیل است. ایشان در همین ارتباط تعبیر ویژه‌ای را به کار برده‌اند، به عنوان نمونه طی بیاناتی که در اولین اجلاس بین‌المللی بیداری اسلامی ایراد فرمودند، اشاره داشتند: «حقایق رو به افزایش کنونی در دنیای اسلام، حوادث بریده از ریشه‌های تاریخی و زمینه‌های اجتماعی و فکری نیستند تا دشمنان یا سطحی‌نگران بتوانند آن را موجی گذرا و حادثه‌ای سطحی، بنگارند و با تحلیل‌های انحرافی و غرض‌آلود، مشعل امید را در دل ملت‌ها خاموش سازند» (از بیانات امام خامنه‌ای^(مدظله)، در اولین اجلاس بین‌المللی بیداری اسلامی، ۱۳۹۰/۶/۲۶).

امام خامنه‌ای^(مدظله)، فرمودند: «آنچه امروز در مصر و در تونس و در برخی کشورهای دیگر به جریان افتاده است و مشاهده می‌شود، معنایش این است که تاریخ این منطقه ورق خورده و فصل جدیدی شروع شده است» (از بیانات امام خامنه‌ای^(مدظله)، در دیدار با مسئولان نظام در روز عید مبعث، ۱۳۹۰/۴/۹).

امام خامنه‌ای (مدظله) از واژه «بیداری اسلامی» برای اولین بار در ۲۶ خردادماه سال ۱۳۶۸ استفاده کردند و طی سخنانی فرمودند: «امروز استکبار جهانی و قلدرهای سیاسی عالم و امپراتوری‌های زر و زور در سرتاسر جهان که در فساد و انحطاط غرقند، با اسلام و نظام اسلامی دشمن هستند؛ زیرا افشاگر و تهدیدکننده آنها، اسلام و بیداری مسلمین است».

۲-۸) اثرگذاری در شکل‌دهی به نظام‌های اجتماعی توسط مردم

اولین نشانه بیداری اسلامی، اعتراضات عمومی است. این‌گونه اعتراضات همواره در تاریخ به یکی از دو صورت اعتراضات قانونی (مسالمت‌آمیز) و یا اعتراضات غیر قانونی (خیابانی) صورت می‌پذیرد.

اعتراضات قانونی معمولاً به صورت منطقی پایان می‌پذیرد، به طوری که حتی در شدیدترین نوع آن که مردم خواهان کناره‌گیری دولت حاکم هستند، این خواسته در قالب رفراندوم صورت می‌گیرد.

اعتراضات غیرقانونی مردمی، به یکی از سه نوع انقلاب، یعنی چریکی، جمعی و یا مشروطه پایان می‌پذیرد.

اعتراضات مردمی در کشورهای اسلامی، به دلیل فساد دولت‌های حاکم و وابستگی کامل آنها به بیگانگان، معمولاً به براندازی از طریق انقلاب خاتمه می‌یابد.

هدف مهم هر انقلاب، دگرگونی و تحول است که البته موجب شکل‌گیری یک خلأ مقطعی در مدیریت و اجرای برنامه‌ها می‌شود و طی آن دست‌های پیدا و پنهان بسیاری می‌کوشند تا بنیان انقلاب را بر اندیشه‌های خود استوار سازند. از مهم‌ترین این اندیشه‌ها می‌توان به اندیشه‌های قوم‌گرایانه، ملی‌گرایانه (ناسیونالیسم) و غرب‌گرایانه اشاره کرد.

۸-۳) مخالفت بیداری اسلامی با نظم نوین جهانی

امام خامنه‌ای^(مدظله) فرمودند: «آنچه که من احساس می‌کنم و شواهد بر آن گواهی می‌دهد، این است که آمریکا و دستیارانش احساس می‌کنند که اسلام، بزرگ‌ترین مانع بر سر راه این جهان‌خواران است. لذا در نظم نوین جهانی و در منطق آمریکایی، مبارزه با اسلام، یک عنصر اساسی و اصلی است. و بنا دارند با اسلام مبارزه کنند. بنا دارند نهضت‌های اسلامی را، در هر جای عالم که ملت‌ها به پا خواستند، سرکوب کنند و هر جا حکومتی استبدادی و قدرت ظالمی در مقابل مسلمانان قرار گیرد، از آن دولت و قدرت ظالم، بی‌قید و شرط حمایت و تشویق کنند. به زبان حرف دیگری می‌زنند، اما باطن قضیه چیز دیگری است. هر جا بیداری اسلامی احساس می‌شود، اینها نسبت به آن حساسند» (از بیانات امام خامنه‌ای^(مدظله)، در مراسم سالگرد ارتحال حضرت امام^(ره)، ۱۴/۳/۱۳۷۱).

۸-۴) سلطه بر جهان اسلام

امام خامنه‌ای^(مدظله) معتقدند که آمریکا و اروپا طی دو قرن گذشته، بیشترین لطمه‌ها و خسارت‌ها و تحقیرها را بر مردم کشورهای منطقه وارد آورده‌اند. بسیاری از اندیشمندان تحولات اخیر غرب آسیا و شمال آفریقا را شورش بر مدرنیته وارداتی قلمداد کرده، نفوذ گسترده کشورهای غربی در شکل دادن به امور داخلی کشورهای عربی را پایه خشم و ناآرامی در این سرزمین‌ها دانسته و همچنین پیامد تلاش غرب برای جا انداختن ارزش‌های لیبرال در خاورمیانه عربی را چیزی جز بی‌ثباتی در منطقه نمی‌دانند.

آمریکا با ایجاد بی‌ثباتی در غرب آسیا و شمال آفریقا با تضعیف بیداری اسلامی و کشورهای مسلمان، امواج اسلام‌گرایی در حال رشد را در منطقه ضعیف می‌کند تا از این طریق، بقایای نظام‌های لیبرال دموکراسی غربی و حامیان دیکتاتور آنها را در منطقه تضمین نماید و این مهم‌ترین چالش بیداری اسلامی در دهه‌های آتی در کشورهای مسلمانان خواهد بود.

۵-۸) وضعیت اسفناک آمریکا در منطقه

امام خامنه‌ای (مدظله) فرمودند: «الآن قضیه فلسطین، قضیه جمهوری اسلامی ایران، قضیه بیداری اسلامی در دنیای اسلام، قضیه عراق و نیمه افغانستان، حالا این را نیمه قضیه به حساب آوریم، مشکلات زیادی برای آمریکا بوجود آورده است. به قول مرحوم «حاج شیخ حسین لنگرانی» آمریکا مثل کسی است که روی گنبدی با یک گردو در دستش نشسته و گوشه این دستمال باز شده، گردوها از گنبد می‌ریزد و او در بالای گنبد می‌خواهد گردوها را بگیرد. یکی از این طرف و یکی از آن طرف به پایین می‌افتد؛ اگر او بخواند دست و پا بزند، خودش هم می‌افتد، الآن وضع آمریکا حقیقتاً این طور است» (گزاره‌شناسی بیداری اسلامی در بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، انتشارات مؤسسه مستشهدین وصال، قم، ۱۳: ۵۱).

۶-۸) اسلام بزرگ‌ترین مانع بر سر راه جهان‌خواهی

«امروزه پس از آنکه ابرقدرت شرق، متلاشی شده و از بین رفته، آمریکا یک ابرقدرت بی‌رقیب در دنیاست که دچار غرور شده است. دچار این اشتباه بزرگ، که خواهد توانست دنیا را طبق میل خود و اراده خود، اداره کند و بچرخاند. نظام و ترتیبات نوینی که اینها برای دنیا پیشنهاد می‌کنند، بر این اساس است؛ بر اساس محور بودن آمریکا؛ و بعد از آمریکا، قدرت‌های دیگری که در درجه بعد قرار دارند و تسلط اینها بر همه عالم؛ بر همه کشورها؛ بر همه ملت‌ها؛ بر همه منابع مهم جهان و بر همه آبراه‌های حساس عالم.

به تصور این‌ها، سرنوشت دنیا در اختیار خودشان است. استکبار تحمل نمی‌کند که مسلمانان یکپارچه شوند. تحمل نمی‌کنند که احساسات اسلامی، در میان ملت‌ها رشد پیدا کند؛ چه در آسیا باشد، چه در آفریقا باشد و چه مخصوصاً در اروپا. خواهید دید که با مسلمانان بوسنی هرزگوین چه خواهند کرد. یقیناً روزی هم در اروپا، مسلمانان آلبانی و دیگر مسلمانانی که در کشورهای اروپایی هستند دچار سرنوشت‌های تلخ و آزمایش‌های دشواری خواهند بود. این ناشی از همین

سیاست است؛ سیاست اسلام‌زدایی» (از بیانات امام خامنه‌ای^(مدظله)، در مراسم سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی^(ره)، ۱۴/۳/۱۳۷۱).

۷-۸) قیام همه‌جانبه در مقابل استبداد

حضرت امام^(ره) معتقد است: «علت اصلی نابودی و شکست ملت‌ها و دولت‌های اسلامی در مقابل دولت‌های مستکبر، عدم قیام همه‌جانبه قشرهای مختلف است که همین امر باعث از بین رفتن شرافت و ارزش‌های انسانی آنان خواهد شد. اگر امروز قشرهای مختلف ملت‌ها، از علمای دینی تا گویندگان و نویسندگان و روشن‌بینان متعهد، قیام همه‌جانبه نکنند و با بیدارکردن توده‌های عظیم انسانی به دادِ کشورها و ملت‌های تحت ستم نرسند، کشورهايشان بی‌شک به نابودی و وابستگی همه‌جانبه بیشتر خواهد کشید. و غارتگران ملحد شرقی و بدتر از آنان ملحد غربی ریشه حیات آنان را می‌مکند و شرافت و ارزش‌های انسانی آنان را به باد فنا می‌سپارند» (همان، ج، ۱۹: ۳۴۴).

۸-۸) نقش امام خمینی^(ره) در بیداری اسلامی

«این عصر را باید عصر امام خمینی^(ره) نامید و ویژگی آن، عبارت است از بیداری و جرأت و اعتماد به نفس ملت‌ها در برابر زورگویی ابرقدرت‌ها و شکستن بت‌های قدرت ظالمانه و بالندگی نهال قدرت واقعی انسان‌ها و سر بر آوردن ارزش‌های معنوی و الهی» (همان، ج، ۱۹: ۳۴۴).

«در سال ۱۳۴۰ قمری، آن روزی که مرحوم آیت‌الله حائری (رضوان الله تعالی علیه) وارد شهر قم شد، از این همه برکات خبری نبود؛ نه در این شهر و نه در این کشور و نه در سراسر عالم. او حوزه علمیه را پایه‌گذاری کرد و تقریباً چهل سال بعد، یعنی در سال ۱۳۸۱ و ۱۳۸۲ قمری، این نهضت آغاز شد؛ ببینید این ثمره به اصل نزدیک است و چطور آن اخلاصی که نشاننده این نهال، یعنی نهال حوزه علمیه، در وجود خود داشت، به ثمر نشست، تا این نهضت پدید آمد و نشاننده نهال نهضت، یعنی آن معلم نسل کنونی و نسل‌های آینده بشر، آن مرد خدا، آن بنده صالح، آن رهرو

راه پیامبران با اخلاص خود چه کرد که این نهال تا امروز این همه ثمرات بخشیده است که شما آنها را در سراسر عالم می‌بینید؛ و یکی از ثمرات آن تلاش در کشور ایران، تشکیل جمهوری اسلامی با همه برکاتش است؛ و در جاهای دیگر، بیداری اسلامی مسلمین و بقیه قضایاست» (بیداری اسلامی، از بیانات امام خامنه‌ای^(مدظله)، قم، ۱۳۷۰/۱۲/۱: ۱۶۷).

۹) شکل‌گیری حرکت‌های بیداری اسلامی

حضرت امام خامنه‌ای^(مدظله)، علت شکل‌گیری این تحولات را سرکوب و تحقیر هویت دینی مردم و جریحه‌دار شدن غرور آنان توسط حاکمان ظالم از یک سو و الگوگیری ملت‌ها از حرکت ملت ایران در روند انقلاب اسلامی از سوی دیگر دانسته و فرمودند: «حرکت کنونی منطقه، نتیجه انباشت تدریجی انگیزه‌ها، فکرها و تصمیم‌هاست که اکنون بروز کرده است و این موضوع نیز ناشی از ایستادگی و ثبات قدم ملت ایران و نشانه‌های خوب پیشرفت در ایران اسلامی است» (همان، ۱۳۹۰/۱/۱۴: ۱۹۸).

۱۰) تلاش شخصیت‌های بزرگ فکری، جهادی و جریان‌ساز اسلامی

«موج بیداری اسلامی امروزه سراسر جهان اسلام را فراگرفته است، اما خاستگاه اصلی آن را چهار سرزمین مهم اسلامی یعنی ایران، دنیای عرب (عمدتاً مصر و شام)، ترکیه عثمانی و هند تشکیل می‌دهد» (ولایتی، ۱۳۹۰: ۱۳-۱۴).

علاوه بر نوع واکنش نخبگان اسلام‌گرا که در چهار گروه عمده واکنش‌های سیاسی، نظامی، فکری، فرهنگی و نهضت‌های ترکیبی تقسیم‌بندی می‌شوند، نحوه این مواجهه نیز طیفی از اصلاح‌گری، احیا و بازسازی، اصول‌گرایی و بنیادگرایی را شامل می‌گردد. جنبش شاه ولی الله در هند، سنوسی در لیبی، مهدی السودانی در

سودان، نهضت‌ها و جریان‌های اسلامی‌اصلاحی در اندونزی،^۱ اخوان‌المسلمین در مصر، جنبش امل و حزب الله در لبنان، انقلاب اسلامی در ایران و جنبش‌های اسلامی در تونس، الجزایر، مراکش، عربستان، عراق، بحرین، کویت، یمن، فلسطین و سوریه توسط نخبگانی بنیان‌گذاری، هدایت و رهبری شده‌اند که در حال حاضر نیز نقش عمده‌ای را از طریق آثار نوشتاری به جا مانده، پرورش شاگردان و بنیان نهادن نهضت‌های فکری، فرهنگی، سیاسی و نظامی در بیداری اسلامی داشته‌اند.

امام خامنه‌ای^(مدظله) حضور شخصیت‌های فکری و جهادی بزرگ و جریان‌ساز اسلامی در مصر، عراق، ایران، هند و کشورهای دیگری از آسیا و آفریقا در ۱۵۰ سال اخیر را پیش‌زمینه‌های وضع کنونی دنیای اسلام می‌دانند. معظم‌له علت قیام و خیزش اسلامی مصر و نقش تأثیرگذار این کشور در بیداری اسلامی را وجود شخصیت‌های فکری، فرهنگی و جهادی مصری می‌دانند (از بیانات امام خامنه‌ای^(مدظله)، در خطبه‌های نماز جمعه، ۱۳۸۹/۱۱/۱۵).

۱۱) استعمار و حضور قدرت‌های غربی در منطقه

استعمار به همراه شئون مختلف آن، یکی از منفورترین مفاهیم در ذهن تاریخی مسلمانان از هند، آسیای مرکزی و ایران گرفته تا شامات و ملل مسلمان آفریقا را تشکیل می‌دهد. به نظر "خورشید احمد"، متفکر مسلمان پاکستانی، «ریشه‌های رستاخیز اسلامی معاصر را باید در میراث استعمار یا به عبارتی، در آثار و عوارضی که قدرت‌های استعماری در جوامع اسلامی برجای گذاشته‌اند جستجو کرد» (از بیانات امام خامنه‌ای^(مدظله)، در خطبه‌های نماز جمعه، ۱۳۸۹/۱۱/۱۵).

شهید مرتضی مطهری نیز بیداری اسلامی را عکس‌العملی در مقابل هجوم استعمار سیاسی و اقتصادی و فرهنگی غرب عنوان داشته‌اند (شهید مرتضی مطهری، ۱۳۸۵: ۱۳).

^۱ برای آگاهی بیشتر از جنبش‌های ذکرشده و زمینه‌های تاریخی و تحلیلی، رجوع شود به کتاب جنبش‌های اسلامی معاصر نوشته سیداحمد موثقی.

آمریکا با ایجاد بی‌ثباتی در غرب آسیا و شمال آفریقا با تضعیف بیداری اسلامی و کشورهای مسلمان، امواج اسلام‌گرایی در حال رشد را در منطقه ضعیف می‌کند تا از این طریق، بقایای نظام‌های لیبرال دموکراسی غربی و حامیان دیکتاتور آنها را در منطقه تضمین نماید و این مهم‌ترین چالش بیداری اسلامی در دهه‌های آتی در کشورهای مسلمانان خواهد بود (همان).

آمریکا با حضور گسترده در منطقه و اشغال نظامی دو کشور عراق و افغانستان هم‌اکنون به عنوان نماد استعمار جدید در چشم مسلمانان قلمداد می‌شود. به همین دلیل این کشور منبع مهم انگیزه تشکیل و استمرار جریان‌های اسلامی قلمداد می‌شود (هرایردکمچیان، ترجمه حمید احمدی، ۱۳۷۰: ۴۱۴).

این جریان‌ها با نظم دلخواه غرب و دولت‌های غرب‌گرای عربی در منطقه مخالف هستند (پاشاپور، همان: ۱۳۹). انقلاب اسلامی ایران، به رهبری امام خمینی^(ره)، در تولد و تحرک بسیاری از جنبش‌های اسلامی در جهان نقش داشته است.

۱۲) احیای هویت اسلامی

امام خامنه‌ای (مدظله)، بیداری اسلامی را یک فرهنگ جدید، یک فکر جدید و یک مسیر جدید برای بشریت می‌داند که پس از چند قرن انحطاط، بیدار شده و در پی احیای هویت اسلامی خویش است (از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در دیدار با مسئولان نظام، ۶/ ۸/ ۱۳۸۳).

هویت اسلامی مسأله اساسی کشورهای جهان سوم است. هویت اسلامی، یعنی خودآگاهی جمعی که مردم اینگونه کشورها به اصالت‌ها، ارزش‌ها و میراث‌های اسلامی خود داشته باشند. نبود چنین آگاهی اجتماعی به وجود و هستی اجتماعی اسلامی خود، سبب وابستگی به کشورهای استعمارگر و در نتیجه، نخستین عامل نفوذ فرهنگی کشورهای سلطه‌گر می‌شود.

امام خامنه‌ای^(مدظله)، با آگاهی به این مهم، تأکید ویژه‌ای بر احیای هویت اسلامی نموده و در بخشی از بیانات خود به وضعیت کنونی کشورها و اقبال مجدد مردم دنیا به مذهب، بعد از سال‌های متمادی تسلط مکاتب الحادی لیبرالیستی و مارکسیستی اشاره می‌کند و اینکه مسلمانان مورد توجه مردم قرار گرفته که نشان از اهمیت یافتن اسلام و تکامل نقش‌آفرینی مسلمانان در کشورهای اسلامی و غیر اسلامی دارد.

۱۳) دشمنان وحدت اسلامی (بازیگران بین‌المللی)

امام خامنه‌ای^(مدظله)، وحدت به همان نسبت که برای پیشرفت و تمامی جهان اسلام ضرورت دارد و حیاتی است، برای دشمنان اسلام، خطرناک است و از این رو، همواره تلاش برای تفرقه و درصدد سیاستگذاری استعمارگران بوده و هست، تا جایی که استعمارگر پیر انگلیس، تنها راه حکومت و سیطره بر جهان اسلام را تفرقه می‌داند (سیاست تفرقه بینداز و بعد حکومت کن).

۱-۱۳) آمریکا

به اعتقاد امام خامنه‌ای^(مدظله)، چون انقلاب اسلامی پرچم وحدت، به عنوان رمز پیروزی را برافراشته، آمریکا دشمنی‌اش را با انقلاب اسلامی و وحدت جهان اسلام تشدید کرده تا از این طریق برگ برنده را از دست ایران بگیرد: «سعی زیاد می‌شود که بین مسلمین اختلاف بیندازند؛ مخصوصاً از زمانی که انقلاب اسلامی پرچم وحدت اسلامی را بلند کرد و به دوش کشید، این تلاش بیشتر شد» (از بیانات امام خامنه‌ای^(مدظله)، در مراسم بیعت اقشار مختلف مردم کرد از استان‌های کردستان، آذربایجان غربی و کرمانشاه، ۱۳/۴/۱۳۶۸). اما متأسفانه دولت‌ها نیز فریب ایادی استعمار را خورده و به تحقق هدف شوم آمریکا یاری می‌رسانند:

«باید همه بیدار باشند، همه باید هوشیار باشند، دولت‌ها وظیفه دارند، دولت سعودی وظیفه دارد، نگذارد که زائر خانه خدا مورد تعرض قرار بگیرد. اینها درست ضد وحدت است، این همان چیزی است که آمریکا می‌خواهد. امروز،

پول‌های دستگاه استکبار و ایادی آنها، در دنیا و بیشتر از همه در دنیای اسلام، برای ایجاد تفرقه بین مسلمین خرج می‌شود تا اگر بتوانند که نخواهند توانست، بین ایران اسلامی و مسلمانان عالم، اختلاف ایجاد کنند و فاصله بیندازند» (از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در دیدار با مهمانان کنفرانس وحدت اسلامی، ۱۳۶۸/۷/۲۴).

۲-۱۳) انگلیس

«در ایران اسلامی و سایر کشورهای اسلامی، انگلیسی‌ها و دستگاه جاسوسی انگلیس میان شیعه و سنی اختلاف ایجاد کردند؛ آنها تجربه زیادی در این کار دارند؛ همه باید مراقب باشند. امروز ایادی صهیونیسم هم در این کارها دخالت می‌کنند. اطلاعات ما خبر از این می‌دهد که دست‌های خبیث صهیونیست‌ها و عوامل دشمنان اسلام، در همه حوادثی که انسان در گوشه و کنار دنیای اسلام می‌بیند، با واسطه یا بی‌واسطه دخالت دارند. امروز دنیای اسلام باید به خود ببالد که قدرت و بیداری او استکبار جهانی را دستپاچه و سراسیمه کرده است. امروز ملت‌های مسلمان باید قدر بیداری اسلامی را بدانند. امروز ملت ایران باید قدر حرکت عظیم خود را بداند که امید را در دل‌های مسلمانان بیدار کرده است و می‌تواند ان‌شاءالله پیشرفت دنیای اسلام و نجات از عقب‌ماندگی مزمن و تحقیر شدن به وسیله دشمنان را به او نوید دهد» (از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در مراسم شانزدهمین سالگرد ارتحال امام خمینی (ره)، ۱۳۸۴/۳/۱۴).

۳-۱۳) صهیونیست

امام خامنه‌ای (مدظله)، نقش مخرب اسرائیل را می‌توان از دو منظر مدنظر قرار داد: اول اینکه خود پدیده صهیونیست و تشکیل کشور اسرائیل یکی از خدعه‌های استکبار جهانی در مقابله با وحدت جهان اسلام است که در این رابطه می‌فرماید: «استعمار و استکبار دست قدرت‌های بیگانه همیشه سعی کرده است با انواع و اقسام [حیله‌ها] این وحدت را درهم بشکند، که یکی از خبیث‌ترین حیله‌ها، حیله

غصب سرزمین فلسطین و کاشتن شجره صهیونیسم در سرزمین اسلامی فلسطین یعنی در قلب ملت‌های مسلمان و کشورهای اسلامی بوده است. دوم اینکه اسرائیل همانند مستکبران جهانی در پی اختلاف‌افکنی و وحدت‌شکنی است. ایشان برای نمونه به عراق اشاره می‌نماید که دایم در این کشور در حال تفرقه انداختن بین شیعه و سنی و دیگر فرق بوده که سم مهلک دنیای اسلام تفرقه است.

۱۴) اعتقاد به مهدویت

امام خامنه‌ای^(مدظله)، می‌فرمایند: «امید موجب می‌شود انسان تلاش و حرکت کند، پیش ببرد، مبارزه کند و زنده بماند. فرض کنید ملتی در زیر سلطه ظالمانه قدرت مسلطی قرار دارد و هیچ امیدی هم ندارد. این ملت مجبور است تسلیم شود. اگر تسلیم نشد، کارهای کور و بی‌جهتی انجام می‌دهد. اما اگر این ملت و جماعت، امیدی در دلشان باشد و بدانند که عاقبت خوبی حتماً وجود دارد، چه می‌کنند؟ طبیعی است که مبارزه خواهند کرد و مبارزه را نظم خواهند داد و اگر مانعی در راه مبارزه وجود داشته باشد، آن را بر طرف خواهند کرد».

«اعتقاد به مهدویت یکی از بزرگ‌ترین امتیازات یک ملت است که استقامت در برابر ظلم را برای آن ملت به ارمغان می‌آورد. جامعه‌ای که به مهدویت معتقد است، قوت قلب پیدا می‌کند. این قوت قلب برای ملت‌ها خیلی مهم است» (از بیانات امام خامنه‌ای^(مدظله)، در دیدار با اقشار مختلف مردم به مناسبت نیمه شعبان، ۱۳۸۴/۶/۲۹). این اعتقاد سبب می‌شود تا جریان بیداری اسلامی از یک فلسفه تاریخ روشن و امیدبخش برخوردار شود و منتظران با احساس رسالت و مسئولیت، در برابر مستکبران ایستاده و مبارزه را تا ظهور حضرت ولی عصر (عج) ادامه دهند.

امام خامنه‌ای^(مدظله)، در راستای این عقیده راسخ، چشم‌انداز جریان بیداری اسلامی را مشخص می‌نمایند: «باید در جهتی که حکومت امام زمان (عج) تشکیل خواهد شد، زندگی امروز را در همان جهت بسازیم و بنا کنیم» (از بیانات امام خامنه‌ای^(مدظله)، در دیدار با مسئولان وزارتخانه‌های بازرگانی در روز ولادت امام زمان (عج) ۶۸/۱۲/۲).

۱۵) جلوگیری از جریان بیداری اسلامی در جهان اسلام

«امروز بخش عظیمی از حساس‌ترین نقاط دنیا به لحاظ اقتصادی، منابع، سوق‌الجیشی و وضعیت اجتماعی، در اختیار مسلمانان است. نقاط التقای سه قاره بزرگ و مهم عالم (یعنی آسیا و آفریقا و اروپا) در اختیار مسلمانان است. مهم‌ترین منابع نفت و بسیاری از منابع دیگر عالم، در اختیار مسلمانان است. امروز دنیای استکباری و امپراتوری‌های زر و زور می‌دانند که اگر اسلام در دل مسلمانان و جوامع اسلامی حیات دوباره پیدا بکند، منافع آنها - منافع متکی به سلطه و زورگویی و دو قطبی بودن عالم - به خطر خواهد افتاد.

کشورهای استکباری می‌خواهند همیشه زور بگویند، بچاپند، ثروت و قدرت عالم در اختیار آنها باشد؛ ملت‌هایی هم باشند که کار کنند، زحمت بکشند و منابعشان غارت برود. هر حرکتی که در مقابل آنها بایستد، با آن دشمن می‌شوند؛ و اسلام در مقابل آنها می‌ایستد. علت این که استکبار با ایران مخالف است، این است. علت دشمنی عمیق آمریکا با انقلاب اسلامی و با اسلام، این است. این دشمنی، تمام‌شدنی نیست» (از بیانات امام خامنه‌ای^(مدظله) در دیدار با فرزندان ممتاز شاهد، جانبازان شهرهای مشهد، تهران و استان کردستان).

۱۶) جریان‌های انحرافی و مدعی بیداری اسلامی (بازیگران اعتقادی)

در دیدگاه امام خامنه‌ای^(مدظله): «برخی گروه‌های تندرو، مظاهر دروغین بیداری اسلامی بوده که کاری جز اختلاف‌افکنی ندارند، مطرود بوده و مراکزی وابسته هستند.

مظهر این بیداری اسلامی کسانی نیستند که امروز چهره تروریسم را در دنیای اسلام دارند نشان می‌دهند. کسانی که در عراق این جنایت‌ها را می‌کنند؛ کسانی که در دنیای اسلام، به نام اسلام علیه مسلمانان فعالیت می‌کنند؛ کسانی که مهم‌ترین وظیفه خود را ایجاد اختلاف بین مسلمانان - تحت عنوان شیعه و سنی، تحت

عنوان قوم‌گرایی - قرار می‌دهند؛ اینها نمی‌توانند به هیچ وجه نمایشگر و نماد بیداری اسلامی باشند؛ این را خود مستکبران هم می‌دانند. همان کسانی که سعی می‌کنند اسلام را در چهره گروه‌های متحجر و دهشت‌افکن به دنیای غرب معرفی کنند، می‌دانند که واقعیت غیر از این است. اسلامی که امروز بیداری آن را دنیای اسلام دارد احساس می‌کند، اسلام فکر و اندیشه و تعمق و حرف نو است؛ اسلام ارائه راه‌حل‌های زندگی برای گشودن گره‌های زندگی بشریت است؛ نه اسلام متحجر، نه اسلام چشم‌پسته و نه اسلام دور از هرگونه آزادی فکری؛ این را مستکبران می‌فهمند» (از بیانات امام خامنه‌ای^(مدظله)، در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام مبعث پیامبر مکرم اسلام^(ص)، ۸۴/۶/۱۱).

۱-۱۶) طالبان

گروه طالبان یکی از مدعیان دروغین بیداری اسلامی است که در سال‌های اخیر ظهور کرد و باعث تضاد در میان گروه‌های مسلمان، بدبین شدن جهانیان نسبت به دین اسلام، ایجاد چندین جنگ و کشتار هزاران انسان شد و معادلات جهانی را نیز به سهم خود برهم زد. در بیانات امام خامنه‌ای^(مدظله)، طالبان یک گروه دست‌نشانده استکبار برای انحراف جریان بیداری اسلامی بوده تا مرکزیت را از اسلام ناب محمدی^(ص) که پرچم دار آن ایران است، به گیرند. ایشان گروه طالبان را قومی کاملاً جدا از اسلام می‌دانند که راهش به کل از ایران اسلامی جداست و کار این گروه‌های افراطی را هم سنخ جنایت‌های امریکا تلقی می‌کنند (از پیام‌های امام خامنه‌ای^(مدظله)، در خصوص کشتار مردم مزارشریف به دست طالبان، ۱۳۷۷/۶/۲۳).

۲-۱۶) وهابیت

امام خامنه‌ای^(مدظله)، دلیل شکل‌گیری وهابیت را ایجاد اختلاف و تفرقه ذکر می‌کنند و می‌فرمایند: «وهابیت، بر مبنای ایجاد اختلاف بین مسلمین به وجود آمده است» (از بیانات امام خامنه‌ای^(مدظله)، در دیدار با گروهی از روحانیون، ائمه جمعه و حوزه‌های علمیه اهل سنت، ۶۸/۱۰/۵). و این صرفاً اختلاف شیعه و سنی نبوده و تمام مسلمین

مد نظر است. همین گروه‌های وهابی که در آنجا هستند و بنای بر عناد دارند؛ آنها هم با سنی‌ها هم بدنند. اگر شیعه هم یک روز -نستجیر بالله- نباشد، یا موجودیتی نداشته باشد، آنها بین همان سنی‌ها هم اختلاف ایجاد می‌کنند؛ چون آن کسانی که آنها را هدایت می‌کنند، از اتحاد مسلمین می‌ترسند. البته شاید عواملشان نمی‌فهمند که چه می‌کنند - مردمان جاهل و شریری هستند و فقط شرارت می‌کنند - اما آن کسانی که اینها را هدایت می‌کنند، اگر به فرض شیعه هم نمی‌بود، حتی بین گروه‌های غیر شیعه اختلاف می‌انداختند! به همین خاطر است که در پاکستان صد میلیونی مسلمان پایبند مؤمن، نمی‌گذارند نیروی اسلامی رشد کند» (از بیانات امام خامنه‌ای^(مدظله)، ۱۶/۱۰/۱۳۷۰).

۱۷) بیداری اسلامی در اندیشه سیاسی امام خامنه‌ای^(مدظله)

امام خامنه‌ای^(مدظله)، در بُعد فلسفی از جمله فیلسوفان غایت‌گرایی هستند که مفاهیمی همچون سعادت و کمال اخروی، حیات طیبه و هدایت، اساس فلسفه سیاسی ایشان را تشکیل می‌دهند. از نگاه معظم‌له هیچ مقوله‌ای اگر به موارد مذکور منتهی نشود اصالت ندارد و حتی مباحثی همچون عدالت‌خواهی و مبارزه با استکبار نیز در صورتی مورد تأیید هستند که در مسیر رسیدن به حیات طیبه و علی‌الله باشند. یکی از چیزهایی که در هر حرکت عمومی و در هر نهضت لازم است، این است که بر اساس تفکرات و مبانی پایه‌ای این نهضت و این جریان، بایستی واژه‌سازی و هم نهادسازی بشود. وقتی یک فکر جدید؛ مثل فکر حکومت اسلامی و نظام اسلامی و بیداری اسلامی مطرح شود، مفاهیم جدیدی را در جامعه القا می‌کند؛ بنابراین این حرکت و این نهضت باید واژه‌های متناسب خودش را دارا باشد؛ اگر از واژه‌های بیگانه وام گرفته شود، فضا آشفته خواهد شد و مطلب ناگفته خواهد ماند (از بیانات امام خامنه‌ای^(مدظله)، ۱۹/۹/۱۳۷۵).

بیداری اسلامی در نگاه امام خامنه‌ای^(مدظله)، عبارت است از: «ایجاد یک حالت برانگیختگی و آگاهی در امت اسلامی که به تحولات و دگرگونی‌های بیرونی منجر

می‌شود». در نگاه ایشان «سخن از بیداری اسلامی سخن از یک مفهوم نامشخص و مبهم و قابل تأویل و تفسیر نیست، بلکه این مفهوم به معنای یک واقعیت خارجی مشهود و محسوس است که فضا را انباشته و قیام‌ها و انقلاب‌های بزرگی را پدید آورده و مهره‌های خطرناکی از جبهه دشمن را ساقط کرده و از صحنه بیرون رانده است» (از بیانات امام خامنه‌ای^(مدظله)، در اجلاس بین‌المللی بیداری اسلامی، ۱۳۹۰/۶/۲۶).

۱۸) سطوح تأثیرگذار در سطح جهان و بین‌الملل در بیداری اسلامی

انقلاب اسلامی در سه سطح و عرصه مهم در بیداری اسلامی اثرگذار بوده و تغییراتی ایجاد کرده است:

الف) سطح دولت‌ها؛ ب) سطح ملت‌ها؛ ج) سطح نهضت‌ها و جنبش‌ها.

به عبارت دیگر، مراحل بیداری اسلامی در سطوح مختلف عبارتند از:

۱-۱۸) مرحله اول؛ بیداری اسلامی در سطح منطقه و جهان اسلام

برحسب این که از چه زاویه‌ای به این پدیده بنگریم، تفسیر و تحلیل ما تفاوت می‌کند. گویی که سیر منحنی فرهنگ و تمدن اسلامی تکرار می‌شود و این وضعیت یادآور نوعی از فلسفه تاریخ است که تاریخ جز تکرار وقایع نیست و یا این که در اسلام، این ظرفیت بالقوه احیا و بازسازی از درون وجود دارد و شاهد این مدعا سرنوشت اسلام در عصر حاضر است که به اقرار همه ناظران خودی و بیگانه، پرجاذبه‌ترین دین برای همه ملل و اقوام جهان است و سرعت پیشرفت آن قابل مقایسه با هیچ یک از دیگر ادیان جهان نیست.

جستجو در تاریخ معاصر و نگاهی به وقایعی که در زمان ما اتفاق می‌افتد، کاملاً این واقعیت را آشکار می‌کند که هیچ کشور اسلامی نیست، مگر این که در آن رد پایی از بیداری اسلامی یا نهضت بازگشت به اسلام باشد. اهمیت این مرحله به قدری است که امروزه طمع‌کنندگان به سرزمین‌های اسلامی و میراث‌خواران

استعمار کهن، با ترفندی جدید حمایت از حقوق بشر و دفاع از صلح و امنیت و دموکراسی تحت پوشش تئوری برخورد تمدن‌ها، کمر به نابودی آن بسته و پس از فرو پاشی شوروی سابق با همه توان نظامی خویش در برابر مسلمانان صف‌آرایی نموده‌اند (ولایتی، ۱۳۸۶: ۸).

۲-۱۸) مرحله دوم؛ بیداری اسلامی در سطح جهان و بین‌الملل

تشکیل حکومت اسلامی بر اساس تقسیم‌بندی اولیه، مرحله بعدی، پس از عصر دعوت بازگشت به اسلام، تشکیل حکومت اسلامی است.

در هر دو عرصه تسنن و تشیع تلاش‌های تئوریک و عملی برای تشکیل حکومت اسلامی با قوت آغاز شد. در جهان تسنن دعوت به بازگرداندن عنصر خلافت به عنوان محور تشکیل حکومت اسلامی توسط متفکران مختلفی مطرح گردید؛ رشید رضا از پایه‌گذاران تفکر سلفی، موضوع خلافت را به صورت جدی مطرح کرد. در این زمینه پیشنهاد عملی وی، تشکیل حکومت سراسری اسلامی به مرکزیت موصل و بیعت با امام هادی، امام زیدی یمن (در عصری که رشید رضا زندگی می‌کرد)، به عنوان خلیفه مسلمین بود.

در حوزه تشیع، آیت‌الله نائینی تشکیل حکومت اسلامی در عصر جدید را تئوریزه کرد و آن را در کتابی با نام تنبیه‌الامه و تنزیه‌المله منتشر کرد و امام خمینی^(ره) با طرح موضوع ولایت فقیه شکل امروزی تئوری حکومت اسلامی را مطرح نمود.

بخش دوم از این مرحله، تشکیل حکومت اسلامی است. در شمال نیجریه عثمان دان فودیو در آغاز سده نوزدهم میلادی، یک حکومت اسلامی تأسیس کرد که نزدیک به صد سال ادامه یافت. در حوزه تسنن، اقدام‌های موفق و نیمه‌موفق دیگری نیز صورت گرفت. سرانجام می‌توان از تشکیل حکومت جمهوری اسلامی ایران به عنوان بارزترین مصداق حکومت اسلامی در عصر ما نام برد.

۳-۱۸) مرحله سوم؛ گسترش اسلام در سطح نظام بین‌الملل و تجدید بنای فرهنگ و تمدن اسلامی

مرحله سوم، پس از دعوت و تشکیل حکومت است که در دوره نخست تکاملی تمدن اسلامی، از همان سده اول هجری آغاز شد و به سرعت پیشرفت کرد و در تجدید حیات اسلام در عصر جدید نیز تکرار شده است.

فرهنگ اسلامی در سایه بیداری و خیزش مسلمانان در حال بازسازی خویش است. امروزه دیگر ارزش‌های وارداتی فرهنگ نه تنها در نزد فرهیختگان، بلکه نزد توده‌های مسلمانان رنگ باخته است و مشعل‌داران فرهنگ اسلامی در برابر نظریه‌پردازان فرهنگی فرهنگ، قد مردانگی علم کرده و با تکیه بر فرهنگ غنی اسلامی، تولیدات عقیدتی فرهنگی عظیمی را موجب شده‌اند.

تألیفات گران‌سنگی چون جاهلیت قرن بیستم و آینده در قلمرو اسلام از سید قطب، فلسفه ما و اقتصاد ما از آیت‌الله صدر، اصول فلسفه و روش رئالیسم از علامه طباطبائی و آیت‌الله مطهری، نمونه‌هایی از نظریه‌پردازی فرهیختگان مسلمان در شکل‌دهی و دوباره‌سازی فرهنگ اسلامی است.

کوشش برخی از ملت‌های مسلمان در دستیابی به فناوری‌های پیشرفته که گاه موجب وحشت استعمارگران غربی شده است، حکایت از طلوع مجدد تمدن اسلامی می‌کند (همان).

۱۹) خیزش جهانی مستضعفین علیه مستکبران

به تبع تغییر گفتمان منازعات جهانی صف‌بندی جهانی هم تغییر کرد. از یک طرف دولت‌های حاکم عموماً رقابت‌ها و تخاصمات موجود میان خود را کنار گذاشته و در مصاف با خیزش عمومی ملت‌ها که مرزهای جغرافیایی را هم در نوردیده و یک‌دل و یک‌صدا به مبارزه با صاحبان قدرت و زور برخاسته‌اند و در قالب حرکت‌های فردی و یا جمعی وارد عرصه منازعات جهانی گردیده،

موجودیت پیدا کرده و به نوعی مورد شناسایی قرار گرفته‌اند. نمونه آن حزب‌الله لبنان است که امروز به عنوان یک قدرت مطرح غیر دولتی در چنان جایگاهی قرار گرفته است که در واقع حرف اول را و بالاتر از دولت متبوع خود در منازعه با صهیونیسم بین‌الملل و دولت اشغالگر اسرائیل می‌زند (محمدی، ۱۳۸۶: ۵۰۸-۵۰۹).

۲۰) موج نو بیداری اسلامی

امام خامنه‌ای (مدظله)، به عنوان یک اندیشمند سیاسی و رهبر دینی دیدگاه ویژه‌ای درباره ماهیت تحولات اخیر در خاورمیانه عربی دارد که به نوبه خود مبتنی بر مبانی و پیش‌فرض‌های مورد اشاره درباره نقش مردم در نظریه سیاسی اسلام است. بر این اساس می‌توان ویژگی‌های موج نو بیداری اسلامی از دیدگاه امام خامنه‌ای (مدظله) را چنین برشمرد:

۱-۲۰) ماهیت مردمی - اسلامی خیزش نوین

امام خامنه‌ای (مدظله)، در این مورد تصریح می‌کند: «دو خصوصیت در این تحولات وجود دارد: یکی عبارت است از حضور مردم و دیگری عبارت است از سمت‌وسوی دینی در این حرکت‌ها. این، دو عنصر اساسی است... روشنفکران و برج عاج‌نشین‌ها همیشه بودند، همیشه هم حرف می‌زدند؛ خیلی از اوقات هم مردم را دعوت می‌کردند، کسی به حرف آن‌ها چندان توجهی نمی‌کرد. این‌جا خود مردم وارد صحنه و عرصه شدند و گرایش و جهت‌گیری آن‌ها هم جهت‌گیری دینی است؛ یعنی نماز جمعه است، نماز جماعت است، نام خداست، علمای دینند، افراد مبلغ دین و بنیان‌گذاران تفکر نوین دینی در بعضی از کشورها هستند» (از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۹۰/۰۱/۰۱). در خطبه‌های نماز جمعه پانزدهم بهمن‌ماه ۱۳۸۹ که با فاصله چند روز از آغاز انقلاب‌های عربی برگزار شد، امام خامنه‌ای (مدظله)، با ذکر شواهدی به تبیین نکته مورد اشاره می‌پردازد. از جمله این‌که به محض خروج

بن علی از تونس، مردم به تشکیل نمازهای جمعه و جماعت در مساجد پرداخته و دختران و بانوان این کشور با پوشش اسلامی به دانشگاه می‌روند.

در مجموع می‌توان گفت از دیدگاه امام خامنه‌ای، تجربه‌ای که در برخی کشورهای اسلامی تحقق یافته و بیداری اسلامی منجر به حضور مردم در تعیین سرنوشت خود شده، یکی از مقاطع مهم و ارزشمند تاریخ امت اسلامی است. «آنچه که در مصر، در تونس، در لیبی، در یمن، در بحرین و در برخی از کشورهای دیگر اتفاق افتاده است، که مردم خودشان وارد صحنه شده‌اند، ملت‌ها خودشان همت گماشته‌اند بر این که سرنوشت خودشان را در دست بگیرند، از آن حوادث فوق‌العاده بزرگ و تعیین کننده است؛ این می‌تواند برای مدت‌های طولانی، مسیر تاریخ امت اسلام و مسیر این منطقه را تعیین کند» (از بیانات امام خامنه‌ای^(مدظله)، ۱۳۹۰/۰۶/۹).

۲-۲۰) احساس تحقیر و کرامت‌طلبی امت اسلامی، ریشه خیزش‌ها

منطقه غرب آسیا و شمال آفریقا در طول بیش از یک قرن، به دست دولت‌های غربی انگلیس و فرانسه و دیگران و سپس به دست آمریکا استعمار و اشغال شده و مردم منطقه در این میان همواره تحقیر شده‌اند؛ در واقع علاوه بر این که منابع طبیعی آنان غارت شد، روحیه آزادگی نیز در آنان سرکوب گردید و ملت‌های مسلمان همچون گروگان طمع‌ورزی بیگانگان متجاوز در دست حکومت‌های خودکامه عربی بوده‌اند.

امام خامنه‌ای^(مدظله)، بر این باور است که تحولات اخیر فرصتی فراهم نموده تا خشم فروخورده ملت‌های منطقه از حکومت‌های خودکامه‌ای که آن‌ها را به این وضعیت کشانده‌اند، سر باز کند و آشکار شود.

«حرکت‌هایی که امروز در بعضی از کشورهای اسلامی مشاهده می‌شود، عکس‌العمل و واکنش ملت‌هاست به تحقیر طولانی‌ای که قدرت‌های استکباری نسبت به این‌ها روا داشته‌اند. امروز فرصتی پیدا کرده‌اند، آمده‌اند توی میدان» (از

بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۹/۱۲/۰۲، «ملت‌های مظلوم دنبال کرامت خودشان هستند؛ همان عزت و کرامتی که یکی از پایه‌های دعوت پیغمبر بود. در طول سال‌های متمادی، دشمنان و مستکبران و اشغالگران و مداخله‌گران، ملت‌های ما را استثمار کردند؛ در عین حال آن‌ها را تحقیر کردند، ذلیل کردند. ملت‌ها وقتی که از اسلام بهره‌مند باشند، عزت‌طلبند، کرامت‌طلبند. این همان حرکت اسلامی است» (از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۹/۱۲/۰۲).

همچنین در موضع‌گیری دیگری، این بحث را مورد توجه و تأکید قرار داده، می‌فرمایند: «عامل اصلی این حرکت عظیم مردم، اول در تونس و بعد اوج آن در مصر، احساس تحقیری است که در مردم از وضعیت سران خود به وجود آمد. مردم تحقیر شدند، احساس کردند به آن‌ها توهین شده است... مردم مصر به خاطر طرفداری رژیم کنونی مصر از اسرائیل، به خاطر دنباله‌روی و اطاعت محضش از آمریکا، احساس ذلت می‌کنند، احساس تحقیرشدگی می‌کنند» (از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۹/۱۱/۱۵).

تأکید امام خامنه‌ای (مدظله)، در این مورد به اندازه‌ای است که عوامل دیگر از جمله عوامل اقتصادی را همچون زمینه‌ساز یا پیامد همین احساس تحقیر در مردم می‌نگرد. به باور ایشان در تحلیل‌های جهانی سعی می‌شود عامل اصلی این قیام‌ها ندیده گرفته شود. از این رو دائماً بر نقش مسائل اقتصادی تأکید می‌شود که گرچه مؤثرند، اما عامل اصلی و نهایی نیستند.

«البته بله، این هم یک حقیقتی است که نوکری کسی مثل حسنی مبارک نسبت به آمریکا، نتوانست یک قدم مصر را به سمت شکوفایی پیش ببرد. چهل درصد جمعیت هفتاد و چند میلیونی مصر زیر خط فقرند! ... مردم در سختی معیشت زندگی می‌کنند» (از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۹/۱۱/۱۵).

برخی پژوهشگران بر اساس نظریه امنیت هستی‌شناختی استدلال کرده‌اند که اگر عزت فرد یا افراد در سطحی گسترده توسط دولت‌ها خدشه‌دار شود، ممکن است

برای بازسازی آن انقلاب کنند. بر این اساس آنچه باعث برانگیختگی افراد و گروه‌های سیاسی برای مبارزه و ایجاد تحول انقلابی در این منطقه می‌شود نه صرف دموکراسی‌خواهی است و نه شکایت از نابرابری‌های اقتصادی؛ آنچه اهمیت دارد تلاش برای در دست گرفتن شرافت فردی و جمعی است (وهاب‌پور، پیمان و نقدی، جعفر ۱۳۹۰).

۳-۲۰) دامنه‌داری، پیش‌روندگی و برگشت‌ناپذیری موج بیداری اسلامی

از دیدگاه امام خامنه‌ای هنگامی که ملت‌ها خواستار دست‌یابی به یک هدف باشند و بتوانند در راستای این هدف گام بردارند، پیروزی آن‌ها در این راه حتمی و قطعی است. در این مورد نیز ایشان بر این باور است که: «تاریخ این منطقه ورق خورده است و فصل جدیدی شروع شده است.

آن موازنه غلطِ ظالمانه‌ای که از صد سال پیش، صد و پنجاه سال پیش، مستکبران غربی، مستعمران غربی در این منطقه به وجود آورده بودند و می‌خواستند این را حاکم بر سرنوشت این منطقه عظیم و حساس بکنند، به هم خورده است... وابستگان و حکام دست‌نشانده آمریکا و غرب با این ملت‌ها کاری کردند که این ملت‌ها احساس کردند که جز قیام، جز حرکت عظیم عمومی، جز انقلاب، راهی در مقابل آن‌ها نیست؛ لذا قدم در این راه گذاشتند و دارند پیش می‌روند. این حرکت‌ها یقیناً به نتیجه خواهد رسید» (از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۹۰/۰۴/۰۹).

بنابراین حرکت مردم در راستای موج بیداری اسلامی چیزی نیست که عقب‌گرد و پس‌رفت در آن متصور باشد. نتیجه این حرکت که دیر یا زود پدیدار می‌شود، هرچه باشد به زیان قدرت‌های بزرگ جهانی و هم‌پیمانان منطقه‌ای آنان و به نفع مردم خواهد بود: «مستکبران خیال نکنند که می‌توانند زنجیره این قیام‌ها و بیداری‌های اسلامی را در منطقه از بین ببرند و خاموش کنند؛ ابداً.

بدون شک این حرکت بیداری ادامه پیدا خواهد کرد و آینده بهتری در انتظار این مردم است» (از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۹۰/۰۷/۲۵).

۴-۲۰) الهام‌گیری بیداری اسلامی از انقلاب و جمهوری اسلامی

بر خلاف میل تحلیل‌گرانی که اصرار دارند الگوبخشی انقلاب اسلامی ایران نسبت به قیام‌های اخیر را نفی کنند، امام خامنه‌ای (مدظله)، بر این باور است که پیروزی انقلاب اسلامی در ایران و برآمدن جمهوری اسلامی و سال‌ها ایستادگی در برابر مشکلات و سختی‌های راه خودباوری و پیشرفت ملت ایران، توانسته است الگویی کامیاب از حکومت اسلامی را پیش چشم امت اسلام ترسیم کند.

«بیداری اسلامی، چه بگوییم، چه نگوییم، چه به رو بیاوریم، چه نیاوریم، چه دیگران به رو بیاورند، چه نیاورند، اثرگرفته از حرکت عظیم ملت ایران است. این انقلاب عظیم، این انقلاب بزرگ، این تحول بنیان‌برافکن سنت‌ها و نظام طاغوتی و نظام سلطه، ملت ایران را به یک اسوه تبدیل کرد» (از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۹۰/۰۵/۲۴).

از این دیدگاه، هنگامی که امام خمینی (ره) پرچم اسلام را در ایران برافراشت، بعد از سال‌های متمادی که کوشش شده بود هویت اسلامی خُرد شود، مسلمانان در همه جای دنیا احساس شخصیت و هویت کردند؛ «همین موجب شد که در شرق و غرب دنیای اسلام نشانه‌های بیداری مسلمانان پدیدار شود... ملت‌های مسلمان، از آفریقا تا شرق آسیا به فکر ایجاد نظام اسلامی و حکومت اسلامی افتادند، با فرمول‌های گوناگون؛ نه لزوماً با همان فرمول نظام جمهوری اسلامی ما؛ اما به فکر حاکمیت اسلام بر کشورشان افتادند. بعضی از کشورها موفق هم شدند؛ بعضی هم آینده نویدبخشی در انتظارشان هست» (از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۸/۰۳/۱۴).

۵-۲۰) حاکمیت اسلام و تشکیل قطب قدرت اسلامی، مهم‌ترین دستاورد بیداری اسلامی

امام خامنه‌ای^(مدظله) با واقع‌نگری معتقد است بیداری اسلامی و الگوبرداری امت اسلام از انقلاب اسلامی ایران، لزوماً به شکل‌گیری یک نظام سیاسی یکسان و همانند در سراسر منطقه نخواهد انجامید، بلکه مردم هر کشور متناسب با شرایط و نیازهای خود فرمول‌هایی پیدا می‌کنند که در نهایت به حاکمیت اسلام بر کشورهای اسلامی می‌انجامد. در واقع می‌توان گفت:

از دیدگاه امام خامنه‌ای^(مدظله)، بیداری اسلامی در نهایت حاکمیت مردم‌سالاری دینی را در سراسر جهان اسلام در پی خواهد داشت. اگرچه تحقق مردم‌سالاری دینی در چارچوب نظام سیاسی هر کشور، با توجه به زمینه اجتماعی و بافت فرهنگی هر نقطه از جغرافیای جهان اسلام متفاوت خواهد بود. اما مردم‌سالاری که مردم مسلمان منطقه خواهان آن هستند، نسبتی با دموکراسی لیبرال ندارد.

«ملت‌های انقلاب‌کرده و آزادشده، یکی از مهم‌ترین خواسته‌های‌شان حضور و نقش قاطع مردم و آرا آنان در مدیریت کشور است؛ و چون مؤمن به اسلامند، پس مطلوب آنان "نظام مردم‌سالاری اسلامی" است؛ یعنی حاکمان با رأی مردم برگزیده می‌شوند و ارزش‌ها و اصول حاکم بر جامعه، اصول مبتنی بر معرفت و شریعت اسلامی است. این خود می‌تواند در کشورهای گوناگون به اقتضای شرائط، با شیوه‌ها و شکل‌های گوناگون تحقق یابد، ولی با حساسیت کامل باید مراقب بود که این با دموکراسی لیبرال غربی اشتباه نشود. دموکراسی لائیک و در مواردی ضد مذهب غربی با مردم‌سالاری اسلامی که متعهد به ارزش‌ها و خطوط اصلی اسلامی در نظام کشور است، هیچ نسبتی ندارد» (از بیانات امام خامنه‌ای^(مدظله)، ۱۳۹۰/۶/۲۶).

در واقع آنچه در آینده در انتظار ملت‌های مسلمان منطقه خواهد بود، نه دموکراسی لیبرال غربی بلکه مردم‌سالاری دینی ملهم از انقلاب اسلامی ایران است.

همان‌گونه که جیمی کارتر، رئیس‌جمهور آمریکا، در هنگام پیروزی انقلاب اسلامی با مشاهده بهار انقلاب‌های عربی بدان اشاره کرده بود: «صداهایی که در مصر شنیده می‌شود، برای من آشناست!» (از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۹/۱۱/۱۵).

امام خامنه‌ای (مدظله)، بر خلاف نظریه پردازانی که معتقدند در پی روندهای جهانی شدن، دنیا به سوی یکپارچگی و ایدئولوژی‌زدایی پیش خواهد رفت، معتقد است که تحولات اخیر در نظام بین‌الملل در نهایت به شکل‌گیری نوعی منطقه‌گرایی و خاص‌گرایی خواهد انجامید که بر اساس ایدئولوژی و مذهب استوار است.

از این رو تصریح می‌کند: «شکی نیست که بر اساس حقایقی که خدای متعال تقدیر کرده است، خاورمیانه جدید شکل خواهد گرفت و این خاورمیانه، خاورمیانه اسلام خواهد بود» (از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۸۸/۱۲/۸). البته تحقق این پیش‌بینی در گرو هوشمندی، همکاری و وحدت نیروهای آزادشده ناشی از موج نو بیداری اسلامی خواهد بود. اگر آن‌ها بتوانند با اتحاد خود را به سطح یک قدرت جهانی برسانند، تعادل قوا به نفع آنان در جهان برقرار خواهد شد و از زیر فشار قدرت‌های بزرگی که تاکنون با روش‌های پیدا و پنهان سرنوشت آن‌ها را رقم زده‌اند، رهایی خواهند یافت. بنابراین اندیشه امام خامنه‌ای (مدظله)، در این باره دارای وجه توصیفی و وجه تجویزی به طور همزمان می‌باشد. «مسلمانان برای این‌که بتوانند مسائل خود را به صورت جدی با جهان‌خواران حل کنند، باید خود را به مرز قدرت بزرگ جهانی برسانند؛ و این جز با همکاری و همدلی و اتحاد کشورهای اسلامی به دست نخواهد آمد... تا چنگ و دندان قدرت‌های خون‌خوار و وحشی غربی شکسته نشود، همیشه چنین خطرهایی برای کشورهای اسلامی متصور است و نجات از آن، جز با تشکیل قطب قدرتمند جهان اسلام میسر نیست» (از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، ۱۳۹۰/۰۸/۱۴).

(۲۱) نتیجه‌گیری

بیداری اسلامی که بر اساس اندیشه سیاسی امام خامنه‌ای^(مدظله) به دست می‌آید، به طور خلاصه می‌تواند اصول زیر را در بر داشته باشد:

(۱) بیداری اسلامی چون منبعث از افکار و آرای مرجع و مجتهدی است که در جایگاه رهبری بزرگ‌ترین نظام اسلامی قرن حاضر قرار دارد، حاوی مبانی نظری دقیقی بوده که منطبق با مسائل روز و واقعیات جهان اسلامی است.

(۲) بیداری اسلامی دارای مبانی دینی و مستخرج از اصول و عقاید اسلامی است؛ از این رو، با روح کلی اسلام و به ویژه مکتب اهل بیت عصمت هم‌خوانی و مناسبت دارد.

(۳) این نظریه چون توسط شخصیتی بیان شده که نسبت به تاریخ اسلامی جهان معاصر اشراف کامل دارد، با واقعیات و حوادث تاریخ دو سده اخیر دنیای اسلام مطابق است و تحولات اصلی و دغدغه‌های واقعی جوامع اسلامی در آن مد نظر قرار گرفته است.

(۴) این نظریه با در نظر داشتن این نکته که با بیداری اسلامی به عنوان واکنشی در برابر استعمار غرب مطرح بوده، با توجه به این که بر اساس آرا شخصیتی دیده شده است که به ترفندهای استعمار و ابعاد نفوذ اجانب در بین ملل اسلامی آشنا است، برای مقابله با آن تأملات مهمی را بیان می‌دارد.

(۵) این نظریه با توجه به ویژگی‌های گفته‌شده، می‌تواند به عنوان اصول فکری و سیاسی نهضت بیداری اسلامی برای عصر جدید به مانند (دستورالعمل مدرن) «مانیفست» و قطب‌نمای مبارزاتی برای ملل مسلمان مورد بحث و سرلوحه، حرکت قرار گیرد.

۶) این نظریه با توجه به این که مبتنی بر آرا رهبری نظام جمهوری اسلامی است، بیداری اسلامی را در چشم‌انداز بزرگ‌ترین انقلاب دینی قرن حاضر تحلیل کرده و با توجه به ظرفیت‌ها و افق این انقلاب به این پدیده مهم دنیای اسلام می‌نگرد.

۷) این نظریه با توجه به ویژگی‌های گفته‌شده با نوعی فرهنگ سیاسی دینی و نسبت‌های جدیدی که برخاسته از متن جامعه اسلامی است به ارزیابی حرکت بیداری اسلامی می‌پردازد.

۸) این نظریه به دلیل آنکه سیر تکاملی برای بیداری اسلامی قائل است، در تمام ابعاد و زوایا، با سلطه غرب و بازتاب‌های سیاسی و فرهنگی آن در جهان اسلام مقابله دارد و از این رو، از نوعی پشتوانه تمدنی در مقابله با تمدن غرب برخوردار است.

۹) این نظریه می‌تواند به عنوان شاخصی در محتوا برای تبیین مراحل، اصول و پیامدهای بیداری اسلامی عمل کرده و بی‌اصالتی، التقاطی دیدن و غیر بومی بودن نظریه‌های رقیب را درباره بیداری اسلامی نشان داده و درجه انحراف و ضعف و نقصان آنها را از واقعیت بیداری اسلامی نشان دهد. بیداری اسلامی را می‌توان، پدیده‌ای منحصر به فرد و نتایج بارز انقلاب اسلامی در ایران به شمار آورد که در قیاس با جریان احیاگری اسلام، به دلیل قوت ابعاد عملیاتی‌اش، باید آن را کامل‌تر و مؤثرتر ارزیابی نمود. اگرچه تحولات جاری در ابتدای راه خود قرار دارد و ارائه هرگونه قضاوت قطعی دشوار است، اما این ویژگی نباید راه را بر تحلیل ابعاد و آثار کاربردی آن سد کند.

یکی از مهم‌ترین اندیشه‌های راهبردی امام خامنه‌ای (مدظله) را باید مراحل پنج‌گانه تکاملی انقلاب اسلامی؛ یعنی، تحقق انقلاب اسلامی، تأسیس نظام اسلامی، تشکیل دولت اسلامی، تحقق جامعه اسلامی و تشکیل تمدن بزرگ اسلامی دانست. بررسی ارتباط بیداری اسلامی با تمدن اسلامی در اندیشه ایشان روشن می‌سازد که

غایت ایجابی بیداری اسلامی همان تشکیل تمدن بزرگ اسلامی و به عبارت دیگر، امت واحده اسلامی است. این الگوی پنج مرحله‌ای را می‌توان قدر مشترک مسیری دانست که تمامی کشورهای انقلابی اسلام‌گرا باید طی کنند.

کتابنامه

- (۱) صحیفه نور، ج ۱۸، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران: ۶۱.
- (۲) گزاره‌شناسی بیداری اسلامی در بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، انتشارات مؤسسه مستشهدین وصال، قم، ۱۳۹۰، ص ۴۷.
- (۳) بیداری اسلامی (هویت تمدنی و چالش‌های پیش رو)، قم، ۱۳۷۰/۱۲/۱، ص ۱۶۷.
- (۴) بیداری اسلامی از دکتر علی اکبر ولایتی، تهران: انتشارات بی نا، ۱۳۹۰، صص ۱۳-۱۴.
- (۵) شکست شاهانه، از زونیس ماروین، ترجمه عباس مخبر، تهران، انتشارات طرحنو، ۱۳۷۰، ص ۲۹۶.
- (۶) موج سوم بیداری اسلامی از عبدا... گنجی، تهران مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور، ۱۳۸۸، ص ۱۵.
- (۷) جنبش‌های اسلامی معاصر، از: هریرد کمجیان، ترجمه حمید احمدی، تهران، انتشارات کیهان، ۱۳۷۰، ص ۴۱۴.
- (۸) انقلاب فرامدرن و تمدن اسلامی (موج چهارم بیداری اسلامی)، از نجفی، صص ۳۲، ۱۸.
- (۹) پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، از دکتر ولایتی، ج ۲، تهران، وزارت امور خارجه، ۱۳۸۶، ص ۸.
- (۱۰) بازتاب جهانی انقلاب اسلامی از منوچهر محمدی، ناشر پژوهشگاه سازمان فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ دوم، تهران، مرداد ۱۳۸۶، صص ۵۰۸ و ۵۰۹.
- (۱۱) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله) در مراسم بیعت اقشار مختلف مردم کرد از استان‌های کردستان، آذربایجان غربی و کرمانشاه، ۱۳۶۸/۴/۱۳.
- (۱۲) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در دیدار با مهمانان کنفرانس وحدت اسلامی، ۱۳۶۸/۷/۲۴.
- (۱۳) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در دیدار با گروهی از روحانیون، ائمه‌جمعه و حوزه‌های علمیه اهل سنت استانهای سیستان و بلوچستان، و مازندران، ۱۳۶۸/۱۰/۵.
- (۱۴) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در دیدار با مسئولان وزارتخانه های بازرگانی در خجسته سالروز ولادت امام زمان (عج)، ۱۳۶۸/۱۲/۲.
- (۱۵) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در دیدار با خانواده‌های معظم شهدا و جانبازان شهرهای خوی، بندرگناوه و...، ۱۳۶۹/۳/۲.
- (۱۶) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، به مناسبت سالگرد رحلت امام (ره)، ۱۳۶۹/۳/۱.
- (۱۷) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله) در دیدار با فرزندان ممتاز شاهد، جانبازان شهرهای مشهد، تهران و استان کردستان و جمعی از دانش‌آموزان مدارس تهران و مراکز تربیت معلم، و گروهی از ورزشکاران و مسئولان سازمان تربیت بدنی کشور، ۱۳۶۹/۶/۲۱.
- (۱۸) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در دیدار با گروهی از شیعیان پاکستان، ۷۰/۶/۱۶.
- (۱۹) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران به مناسبت عید سعید مبعث، ۱۳۷۵/۹/۱۹.

- (۲۰) از پیام‌های امام خامنه‌ای (مدظله)، در خصوص کشتار مردم مزارشریف به دست طالبان، ۱۳۷۷/۶/۲۳.
- (۲۱) از پیام‌های امام خامنه‌ای (مدظله)، خطاب به حجاج بیت الله الحرام، ۱۳۸۰/۱۲/۱۴.
- (۲۲) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در دیدار با معلمان و کارگران نظام، ۱۳۸۲/۲/۱۰.
- (۲۳) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در دیدار با مسئولان نظام به مناسبت عید سعید فطر، ۵/ ۱۳۸۲/۹.
- (۲۴) از پیام‌های امام خامنه‌ای (مدظله)، در دیدار با حجاج بیت الله الحرام، ۸۲/۱۱/۸.
- (۲۵) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در دیدار با مسئولان نظام، ۱۳۸۳/۸/۶.
- (۲۶) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در سالگرد ارتحال امام خمینی (ره)، ۱۳۸۴/۳/۱۴.
- (۲۷) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام به مناسبت مبعث پیامبر مکرم اسلام (ص)، ۱۳۸۴/۶/۱۱.
- (۲۸) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در دیدار با اقشار مختلف مردم به مناسبت نیمه شعبان، ۱۳۸۴/۶/۲۹.
- (۲۹) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۸۹/۱۱/۱۵.
- (۳۰) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در دیدار با مسئولان در میلاد پیامبر اکرم (ص)، ۱۳۸۹/۱۲/۲.
- (۳۱) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در اجلاس بین‌المللی بیداری اسلامی، ۱۳۹۰/۲/۳.
- (۳۲) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله) در دیدار با مسئولان نظام در روز عید مبعث، ۹۰/۴/۹.
- (۳۳) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در اجلاس بین‌المللی بیداری اسلامی، ۹۰/۶/۲۶.
- (۳۴) از بیانات امام خامنه‌ای (مدظله)، در جمع بسیجیان استان کرمانشاه، ۱۳۹۰/۷/۲۲.